

Výzkumný ústav
lesního hospodářství
a myslivosti, v. v. i.

Problematika rychlerostoucích dřevin ve výzkumné stanici Kunovice

**krátce z historie
Výzkumné stanice Kunovice
(v zaměření na rychlerostoucí dřeviny)**

Výzkumná stanice Uherské Hradiště (dnes Kunovice) vznikla původně v roce 1946 jako pracoviště Ústavu pěstění lesů a lesnické biologie v Brně.

Na jejím založení se podíleli **Doc. Ing. Dr. Gustav Vincent, DrSc.** a **RNDr. Vladimír Špalek.**

Ke konci 2. světové války byla na soutoku Moravy a Olšavy založena školka pro pěstování topolů. Po osvobození zde bylo postupně budováno pracoviště pro šlechtění topolů a vrb.

V roce 1951 se vyhláškou ministerstva zemědělství (č. 53/1951 Ú.l. z 12.1.1951) stalo toto pracoviště výzkumnou stanicí VÚLHM. Z Brna sem byly přeřazena i kontrolní semenářská stanice.

Ing. Miroslav Polnar pracoval na udržovacím šlechtění a pěstování topolů
RNDr. Vladimír Špalek (do důchodu 1971) se zabýval šlechtěním topolů včetně osiky a identifikaci topolů

Ing. Josef Pajchl, který přešel z VÚLHM v roce 1960 na jiné pracoviště, se věnoval šlechtění vrb

Ing. S. Navrátil, který studoval virózy topolů, v roce 1969 odešel do emigrace do Kanady.

V roce 1961 se stal vedoucím stanice **Ing. Jiří Mottl, CSc.**, zabývající se pěstováním topolů, jejich identifikací, využitím pro rekultivace a ozelenění, pěstováním a šlechtěním hybridní osiky, využitím keřových vrb při biologické ochraně břehů vodotečí atd.

S Ing. Mottlem spolupracovali **Ing. Z. Prudič** (hodnocení topolových a osikových pokusných ploch) a **Dr. S. Štěrba** (rytmus růstu topolů ve školce, využití serologických reakcí při identifikaci topolů, využití vrb při ochraně břehů).

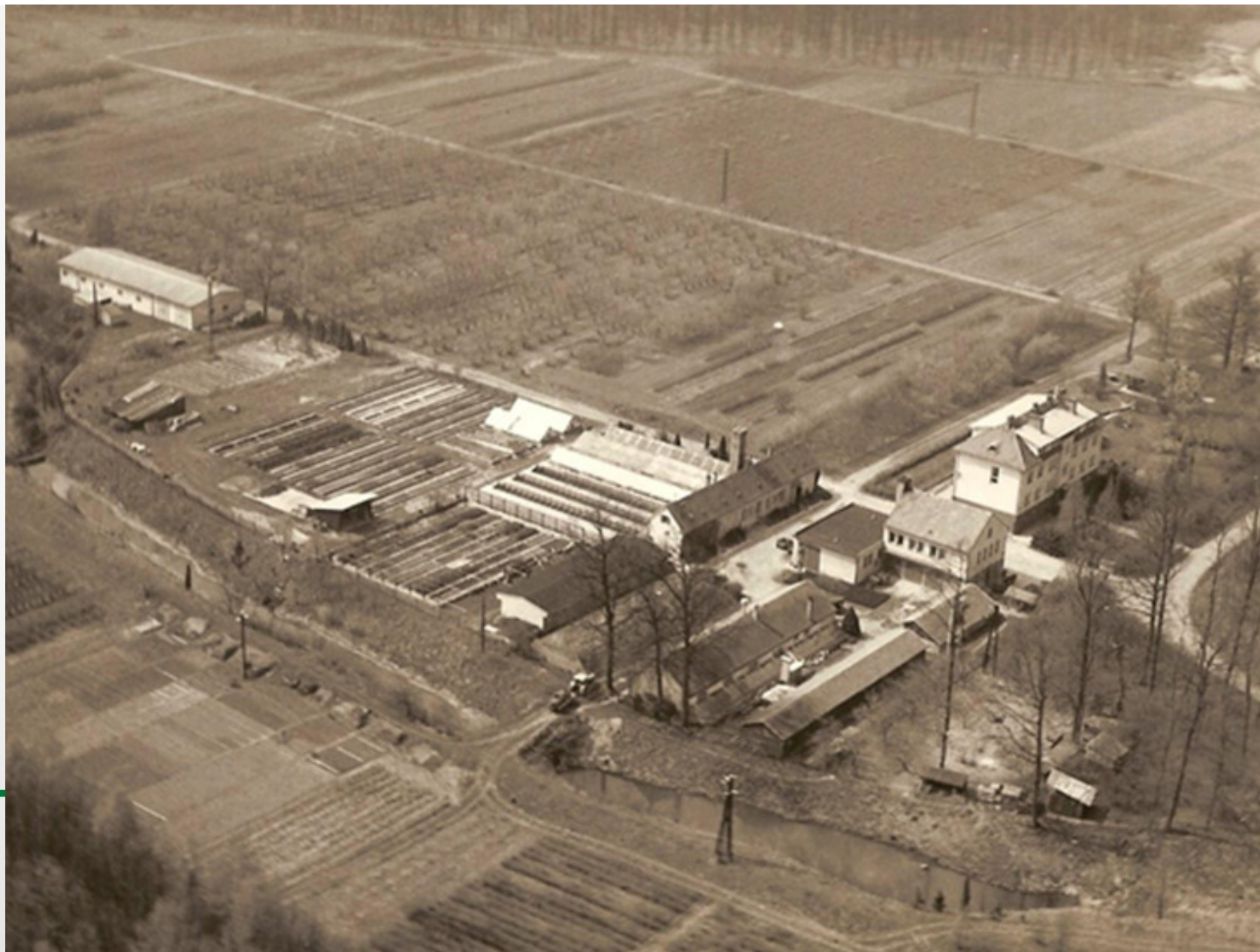

V první polovině 90. let v problematice šlechtění topolů a vrb pokračoval **RNDr. Vladimír Čížek, CSc.** a následně **Ing. Ludka Čížková, Ph.D.**; zabývali se novošlechtěním klonů topolů, problematikou šlechtění osiky a dále byla věnována pozornost problematice RRD mimo lesní půdu (pro krátké obmýetí). Za jejich působení byl „usazen“ sortiment hybridních topolových klonů pro silvikultury.

V období po roce 2010 procházela stanice (podobně jako celý ústav) velmi složitým obdobím; mimo jiné byl připravován pronájem klonových archivů a matečnic a došlo k celkovému personálnímu propadu pracovníků stanice.

Uvedený negativní trend se v současnosti podařilo zastavit, otázkou je další zacílení problematiky RRD na lesní půdě (viz dále).

Výzkumný ústav
lesního hospodářství
a myslivosti, v. v. i.

**Výzkumná
stanice
Kunovice
v
současnosti**

V areálu VS Kunovice je udržována unikátní živá sbírka – kolekce (klonový archiv) topolů a vrb.

V současnosti je péče o část klonové sbírky (kolekce významné jako genové zdroje reprodukčního materiálu) financována ze zdrojů ministerstva zemědělství.

Kromě této části jsou postupně zakládány nové produkční matečnice sloužící v rámci ostatní činnosti stanice ke komerčním účelům (produkce řízků, sazenic).

Výzkumný ústav
lesního hospodářství
a myslivosti, v. v. i.

Problematika rychlerostoucích dřevin na lesní půdě

Výzkumný ústav
lesního hospodářství
a myslivosti, v. v. i.

Strnady 136
252 02 Jíloviště

Silvikultury

V podmínkách České republiky (Československa) se používá tento pojem, jako varianta tzv. lignikultur. Jedná se o topolové kultury na lesní půdě (pěstování v režimu lesního zákona), převážně v lužních polohách.

Obvyklé obmýtí je 25–30 let, kdy se porostní zásoba pohybuje přibližně v rozmezí 450–600 m³/ha (údaj zjištěný pro 25 let věku porostu) při všech nevýhodách daných pěstováním na lesní půdě.

Specifickým znakem českých silvikultur je spon po výsadbě 3 x 3 m až 4 x 4 m, který vyžaduje provedení probírky v období, kdy si jednotlivé stromy začínají navzájem konkurovat (nejpozději po 7 letech).

Zde pěstební postup začíná výsadbou sazenic do vrtaných jamek, vyvětřování kmene se provádí do výšky 5–8 m, kultivace půdy v meziřadích alespoň 5 let po výsadbě.

Výzkum ve VÚLHM zaměřený na využití topolů v lesním hospodářství měl největší podporu v 50. až 70. letech 20. století.

Souvisí to s vládním usnesení 448/1956 – uložilo zajistit v průběhu let 1956 – 1960 výsadbu 50 mil. ks rychlerostoucích dřevin.

Tato rozsáhlá akce byla provázena řadou překážek jak majetkoprávních při výsadbách na nelesních půdách, tak organizačních při plánu a zajišťování výsadeb.

Velké zvýšení rozlohy kultur topolů a vrb a jejich rozšíření mimo oblasti původního pěstování, kulminace rozšíření houby *Chondroplea populea* (*Dothichiza populea*), často nevhodně volená stanoviště – následkem je často nedostatečná intenzita a poškození kultur

Diskutovaná byla otázka sortimentu černých a balzámových topolů pro výsadbu. V lesním provozu byla snaha sortiment maximálně zjednodušit, což se v minulosti projevilo téměř výhradním zastoupením hybridního klonu „Marilandica“ a oblastním rozšířením hybridního klonu „Robusta“, později téměř výhradně orientací na klon „I-214“.

Výchova topolových porostů, skupin a řadových výsadeb byla většinou zanedbána. Topol těžce snáší přehuštění porostu a není schopen se přirozeně vyvětvit.

Opomíjeno bylo pěstování topolů skupiny Leuce pro odbytové potíže jejich dřeva. Teprve po roce 1975 byla řešena otázka sirkárenské kulatiny výsadbou osikových porostů v jižních Čechách (okolí Sušice).

Později po roce 1980 byla řešena problematika šlechtění osiky na její odolnost v imisních polohách v tvrdých klimatických podmínkách hřebenové části Krušných hor. Na základě růstu potomstev na pokusných plochách v této oblasti byly vybrány vhodné kombinace rodičovských párů a následně ověřena pěstební opatření pro zavádění osiky do kultur.

Osika se ukázala jako mimořádně vhodná pro zalesňování holin v imisních oblastech jako přípravná dřevina.

V období potřeby hodnocení mladých porostů bylo financování tohoto výzkumu přerušeno a teprve v 90. letech bylo možné pokračovat v hodnocení ploch a upřesnit původní rajonizaci topolů až na úroveň doporučení sortimentu výnosově nejspolehlivějších klonů ve vazbě na charakter stanoviště.

Dalším časovým mezníkem (období po roce 2000), související s uplatněním výsledků výzkumu, byla příprava nové národní legislativy v souvislosti s našim vstupem do Evropské unie.

Nutnost harmonizovat naši národní legislativu s právem Evropské unie znamenalo ve vztahu k rychlerostoucím dřevinám zapracování této problematiky do následujících právních předpisů:

- Zákona č. 149/2003 Sb. (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin)
- Zákona č. 219/2003 Sb. (zákon o oběhu osiva a sadby)

Přijetím uvedených zákonů došlo k rozdílnému přístupu – produkce osiva a sadebního materiálu (a následně uvádění do oběhu) pro lesnické účely a pro výsadbu na zemědělskou půdu funguje podle rozdílných pravidel !

**Seznam schváleného sortimentu hybridních
topolových klonů pro zakládání porostů s
krátkou dobou obmýtí
(tj. pro silvikultury)
Věstník Mze ČR, duben 2000**

Název klonu

- a) botanický název, pohlaví
(m - samčí klon, f - samičí klon)
b) obchodní název

Základní pěstební charakteristika
- stanoviště
- způsob použití

Sekce Aigeiros (černé topoly)

Základní sortiment - *Populus × euroamericana*

---

a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER ‘Blanc du Poitou’ m	univerzální klon, vhodný do 100 - 400 m n. m.
b)	topol ‘Blanc du Poitou’	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER ‘I-45/51’ m	univerzální klon, vhodný do 100 - 300 m n. m.
b)	topol ‘I-45/51’	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER ‘I-476’ m	univerzální klon, vhodný do 100 - 300 m n. m.
b)	topol ‘I-476’	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER ‘NL-B-132b’ m	univerzální klon, vhodný i do řadových výsadeb do 100 - 300 m n. m.
b)	topol ‘NL-B-132b’	
-

Doplňkový sortiment - *Populus × euroamericana*

a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER ‘Dolomiten’ f	vhodný pro stanoviště s nižší hladinou podzemní vody ve 100 - 300 m n. m.
b)	topol ‘Dolomiten’	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER ‘Eckhof’ f	vhodný jako doplňkový klon do polyklonálních směsí ve 100 - 300 m n. m.
b)	topol ‘Eckhof’	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER ‘Flachslanden’ f	vhodný jen pro nejlepší topolová stanoviště, snese i nižší hladinu podzemní vody ve 100 - 300 m n. m.
b)	topol ‘Flachslanden’	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER ‘Gelrica’ m	vhodný pro topolová stanoviště s nižší hladinou podzemní vody ve 100 - 400 m n. m.
b)	topol ‘Gelrica’	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER ‘Heidemij’ m	nevhodný do porostních výsadeb, vhodný do řadových výsadeb ve 100 - 400 m n. m.
b)	topol ‘Heidemij’	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER ‘I-500/53’ f	vhodný do polyklonálních směsí ve 100 - 300 m n. m.
b)	topol ‘I-500/53’	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER ‘Löns’ m	vhodný do polyklonálních směsí ve 100 - 400 m n. m.
b)	topol ‘Löns’	

a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER 'Marilandica' f	pomalou rostoucí, vhodný do směsí jako spodní patro a pro řadové výsadby ve 100 - 600 m n. m.
b)	topol 'Marilandica'	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER 'Neupotz' f	vhodný do polyklonálních směsí ve 100 - 400 m n. m.
b)	topol 'Neupotz'	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER 'NL-B-132m'	vhodný do polyklonálních směsí ve 100 - 300 m n. m.
b)	topol NL-B-132m	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER 'NL-B-132k' f	vhodný pro nejlepší topolová stanoviště s vyšší hladinou podzemní vody ve 100 - 300 m n. m.
b)	topol 'NL-B-132k'	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER 'Robusta' m	nevhodný do porostních výsadeb, vhodný pro řadové výsadby až do 600 m n. m.
b)	topol 'Robusta'	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER 'Spreewald' f	vhodný do polyklonálních směsí ve 100 - 300 m n. m.
b)	topol 'Spreewald'	
a)	<i>Populus × euroamericana</i> (DODE) GUINIER 'Virginiana de Frignicourt' f	vhodný pro dobrá topolová stanoviště i do řadových výsadeb ve 100 - 600 m n. m.
b)	topol 'Virginiana de Frignicourt'	

Název klonu

- a) botanický název, pohlaví
(m - samčí klon, f - samičí klon)
b) obchodní název

Základní pěstební charakteristika

- stanoviště
- způsob použití
-

Sekce *Tacamahaca* (balzámové topoly)

- a) *Populus maximowiczii* × *P.* × *berolinensis*
(STOUT et SCHREINER) 'Oxford' f

- b) topol 'Oxford'

vhodný do porostních výsadeb do 600 m n. m.,
na stanovištích dobře zásobených vodou

- a) *Populus maximowiczii* × *trichocarpa*
(STOUT et SCHREINER) 'Androscoggin' m

- b) topol 'Androscoggin'

vhodný do porostních výsadeb ve 200 -
600 m n. m., snáší i chudší štěrkovité
půdy dobře zásobené vodou.

- a) *Populus maximowiczii* × *trichocarpa*
(STOUT et SCHREINER) 'NE-42' m

- b) topol 'NE-42'

vhodný do porostních výsadeb ve 200 -
600 m n. m., snáší i chudší štěrkovité
půdy dobře zásobené vodou.

- a) *Populus trichocarpa* TORR. et GRAY f

- b) topol 'Fritzi Pauley'

vhodný do porostních výsadeb ve 200 -
600 m n. m., snáší i chudší štěrkovité
půdy dobře zásobené vodou.

DETERMINACE HYBRIDNÍCH
TOPOLOVÝCH KLONŮ
PĚSTOVANÝCH
V ČESKÉ REPUBLICE

LESNICKÝ PRŮVODCE

RnDr. Ing. VLADIMÍR ČÍŽEK
Ing. LUŽKA ČÍŽKOVÁ, Ph.D.

Recenzovaná metodika

10/2009

Výzkumný ústav
lesního hospodářství
a myslivosti, v. v. i.

Strnady 136
252 02 Jíloviště

Reprodukční materiál lesních dřevin v zaměření na rychlerostoucí dřeviny (pro lesnické účely !!!)

Reprodukční materiál rychlerostoucích dřevin pro lesnické účely:

- Jeho získávání, produkce a uvádění do oběhu je v režimu zákona 149/2003 (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin) (pravidla pro nakládání s reprodukčním materiálem, kvalitativní parametry, uvádění do oběhu)
- Jeho použití pro obnovu lesa a zalesňování je v režimu zákona 289/1995 Sb. (zákon o lesích) (povinnost doložit původ, možnosti použití z hlediska horizontálního a vertikálního přenosu v rámci ČR, tj. podle přírodních lesních oblastí a lesních vegetačních stupňů)

Principy zákona 149/2003 Sb. (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin)

- Dodavatel musí pro nakládání s RM mít licenci
- Získávání RM (tj. sběr osiva, odběr částí rostlin) je možné pouze ze zdrojů uznaných (4 kategorie)
- Celý proces od sběru až po uvádění do oběhu je pod úřední kontrolou, vlastní procesy jsou nadefinovány zákonem
- Kvalitativní parametry RM (povinnost uvádět jakost osiva, morfologické parametry sadebního materiálu, parametry řízků) jsou nadefinovány zákonem a vyhláškou (vyhláška MZe 29/2004 Sb.)

Kategorie zdrojů reprodukčního materiálu lesních dřevin

identifikovaným reprodukčním materiálem reprodukční materiál získaný ze zdroje semen nebo porostů

selektovaným reprodukčním materiálem reprodukční materiál získaný z porostu

kvalifikovaným reprodukčním materiálem reprodukční materiál získaný ze semenného sadu, rodiče rodiny, ortetu, klonu nebo směsi klonů

testovaným reprodukčním materiálem reprodukční materiál z porostu, semenného sadu, rodiče rodiny, ortetu, klonu nebo směsi klonů

Zdroje reprodukčního materiálu v případě topolů a vrb

a) Pro vegetativní množení:

Klon

jimiž je skupina vegetativních potomků (ramety) získaná z jediného výchozího jedince (ortet) vegetativním množením, například řízkováním, mikrovegetativním množením, roubováním, hřížením nebo dělením

směs klonů

jíž je směs určených klonů se stanovenými podíly jednotlivých klonů pro vegetativní způsob reprodukce

Zdroje reprodukčního materiálu v případě topolů a vrb

a) Pro generativní množení:

zdroj semene

jímž je strom nebo skupina stromů rostoucí na pozemku určeném k plnění funkcí lesa, popřípadě i strom rostoucí mimo les

porost

jímž je ohraničená populace stromů má-li odpovídající stejnorodé složení

semenný sad

jímž je účelová výsadba selektovaných klonů nebo reprodukčního materiálu získaného z rodiče rodiny, který je izolován nebo obhospodařován tak, že sprášení pylem pocházejícím z rostlin nacházejících se mimo semenný sad je vyloučeno nebo omezeno

rodič rodiny

jímž je strom určený k produkci potomstva kontrolovaným nebo volným opylováním určeného jednoho samičího rodiče pylem jednoho samčího rodiče nebo pylem více určených nebo neurčených samčích rodičů, pro generativní způsob reprodukce,

Problematika rychlerostoucích dřevin – budoucnost ?

V oblasti rychlerostoucích dřevin došlo v posledních letech k rychlému vývoji od boomu (rozvoji RRD na zemědělské půdě) po současnou stagnaci celého oboru.

V současnosti je velmi obtížné odhadnout budoucí vývoj v této oblasti; lze pravděpodobně očekávat pokračující omezování dřevin geograficky nepůvodních (střetová oblast s ochranou přírody).

Zásadní problém se jeví především u využití hybridních klonů topolů.

Děkuji za pozornost

Ing. Pavel Kotrla, Ph.D.
VÚLHM, VS Kunovice
kotrla@vulhmuh.cz

